

**Dossiers
del Tercer
Sector**

núm. 20
juny de 2012

La renda bàsica: preguntes i respostes més freqüents

En conveni amb:

1. Introducció

Aquest material que s'ofereix tot seguit està basat directament en uns textos previs. Primer a l'any 2002 i després al 2006, l'associació XARXA RENDA BÀSICA va editar un petit llibret sobre les preguntes habituals més freqüents sobre la Renda Bàsica. Aquells van ser dos treballs col·lectius en què van participar amb diversa intensitat 4 ó 5 persones. L'any 2009 entre el Jordi Arcarons, catedràtic d'Economia Aplicada de la facultat d'Economia i Empresa de la UB, i Daniel Raventós, professor titular del departament de Teoria Sociològica, Filosofia del Dret i Metodologia de les CCSS de la mateixa facultat, van fer una profunda revisió dels dos textos anteriors i una substancial modificació i ampliació de l'apartat del finançament. El que oferim ara és una nova actualització de la primera part de la versió de 2009. La segona part, el finançament, era massa llarga per poder incloure-la aquí i, per cobrir aquesta mancança, a més d'un resum dels trets fonamentals de l'estudi en la pregunta 16, es dóna la bibliografia pertinent i imprescindible.

La proposta de la renda bàsica, en uns moments en què, amb motiu de la crisi econòmica i les polítiques econòmiques encaminades (sic) a fer-li front, la desigualtat entre la minoria més opulenta i la resta de la població és cada cop més gran, està essent una mesura vista de forma creixent amb més simpatia per més moviments socials i distints sectors de la població. A destacar que va ser una de les grans consignes o reivindicacions en el recent primer aniversari del 15-M. Potser perquè cada vegada és més àmplia la convicció segons la qual amb crisi o sense crisi, amb dèficit o sense dèficit... el primer dret que s'ha de garantir és el de l'existència material. Sense l'existència material no hi ha llibertat. I la renda bàsica és una de les mesures indispensables per garantir l'existència material a tota la població.

2. Què és la Renda Bàsica?

La RB és un ingrés pagat per l'Estat a cada membre de ple dret de la societat o resident acreditat, fins i tot si no vol treballar de forma remunerada, sense prendre en consideració si és ric o pobre, o dit d'una altra manera, independentment de quines puguin ser les altres possibles fonts de renda, i sense importar amb qui convisqui.

"Un ingrés pagat per l'Estat". "Estat" pot incloure una institució jurídic-política major que la dels Estats realment existents. La Unió Europea podria ser un exemple assenyalat. Pot referir-se a àmbits jurídic-polítics menors que el de l'Estat com seria el cas d'una Comunitat Autònoma.

"A cada membre de ple dret de la societat o resident". Es tracta d'una quantitat monetària que rebrien els ciutadans individualment i universal (no condicionada a determinats nivells de pobresa, o a una discapacitat psíquica o física, per exemple).

"Fins i tot si no vol treballar de forma remunerada". Molt sovint s'interpreta "treball" com a sinònim de "treball remunerat" o "feina" o "ocupació". Hi ha bones raons per a pensar que la següent tipologia és més adient: 1) Treball amb remuneració al mercat, 2) Treball domèstic (o de cura dels altres, com a vegades també es diu), i 3) Treball voluntari.

"Sense prendre en consideració si és ric o pobre o, dit d'una altra manera, independentment de quines puguin ser les altres possibles fonts de renda". A diferència dels subsidis condicionats a un nivell de pobresa o de situació, la RB la rep igual un ric que un pobre. Si la RB és concebuda com un dret de ciutadania o resident acreditat, exclou tota condició addicional. Com el dret ciutadà al sufragi universal, la proposta de la RB no imposa condicions addicionals a les de ciutadania o residència acreditada. Ara bé, que la rebi tothom, no vol dir que tothom guanyi. En la major part de propostes de finançament, es pot observar que els rics perden i els pobres guanyen amb la RB.

“Sense importar amb qui convisqui”. La RB no afavoreix una forma de convivència determinada. Ja es tracti que sota un mateix sostre visqui una parella heterosexual, o persones de diverses generacions, o un grup d’amics o una parella homosexual, totes són formes de convivència completament independents del dret a percebre una RB que, cal recordar, es rebria individualment.

La RB no és una subvenció, un subsidi o un segur condicionat. Ni pressuposa la satisfacció d’algun requeriment, per exemple, demostrar un determinat estat de pobresa, estar buscant treball remunerat, o haver perdut la feina. Aquesta característica tan distintiva de la RB, la de no estar condicionada a cap requeriment diferent de la ciutadania o residència acreditada, la distingeix clarament, per posar solament alguns exemples, del subsidi d’atur, dels subsidis agraris, de l’impost negatiu de la renda, dels programes com “caps de família” argentins, de les rendes mínimes d’inserció que centralitzadament contempla la República francesa o descentralitzadament el Regne d’Espanya, etc.

La RB és formalment laica, incondicional i universal. Es percebria, en efecte, independentment del sexe al que es pertanyi, del nivell d’ingressos que es posseeixi, de la confessió religiosa que es professi (si alguna) i de l’orientació sexual que es tingui.

3. Què no és la Renda Bàsica?

La RB no s’ha de confondre amb les rendes d’inserció i altres subsidis condicionats propis de l’Estat del Benestar ni amb l’Impost Negatiu sobre la Renda.

Que la definició de la RB sigui tan clara com qualsevol de les ofertes no ha impedit que al llarg d’aquests últims anys hagin proliferat dos tipus de confusions. En primer lloc, sota diferents denominacions diversos autors s’han referit al mateix. Així, el mateix concepte de la RB ha rebut noms com els de “subsidi universal garantit”, “ingrés bàsic universal”, “ingrés ciutadà” o “ingrés mínim”, entre d’altres. En qualsevol cas, el que importa no són els noms, sinó el que s’entén realment per cada una de les denominacions que s’utilitzin.

El segon tipus de confusió és el contrari: sota la mateixa denominació s’han volgut expressar, sovint, conceptes molt diferents. En primer lloc, no s’ha de confondre la RB amb els diversos subsidis condicionats propis de l’Estat del Benestar que existeixen actualment, en els que la percepció dels beneficis fiscals, més generosos o menys, està condicionada a la verificació, per part del sector públic, de la suficiència dels ingressos rebuts al mercat laboral. Un exemple d’això ho representa el cas de la Comunitat Autònoma Basca que aprovà, a finals de 2000, una llei que introduïa una “RB” que consistia en quelcom abastament diferent del que es tracta aquí, ja que es feia efectiva precisament sota determinades condicions, no de forma universal. Hi ha, en definitiva, clares diferències entre la RB i les rendes mínimes d’inserció (PIRMI), que al Regne d’Espanya són pagades per totes les Comunitats Autònomes.

En general, aquest mena de mesures (les rendes mínimes) són mecanismes molt poc generosos de lluita contra la pobresa i d’inserció social, propis de determinats Estats del Benestar. Per contra, la RB no és només un mecanisme de lluita contra la pobresa, sinó que, com a dret de ciutadania que seria, suposa un mecanisme que incrementa la llibertat de les persones.

En segon lloc, tampoc s’ha de confondre la RB amb l’anomenat “Impost Negatiu sobre la Renda” (INR). L’INR és un crèdit impositiu uniforme i reemborsable, que garanteix un nivell mínim d’ingressos mitjançant la política fiscal; si a la declaració d’ingressos se supera aquest mínim, es paguen els impostos corresponents; si, pel contrari, no se supera o es manca d’ingressos, l’estat abona la diferència fins a assolir el mínim establert. L’INR, proposat inicialment per Milton Friedman, un dels herois intel·lectuals del neoliberalisme, amb l’objectiu de retallar l’Estat del Benestar, fou explorat amb major profunditat per James Tobin com a forma de lluitar contra la pobresa sense eliminar els incentius per a treballar remuneradament.

Tot i que comparteix amb l'INR la necessitat d'un sistema fiscal potent i consolidat que permeti un nivell recaptador important i que exclouï (o redueixi a la seva mínima expressió) l'anomenat frau fiscal, la RB presenta tres avantatges respecte d'un INR. En primer lloc, qualsevol programa d'INR assoliria els efectes desitjats sobre la pobresa només en el cas que es complementés amb un sistema de pagaments per avançat suficients per a mantenir la gent allunyada de la pobresa fins que s'examinessin les seves declaracions d'impostos al final de l'exercici fiscal.

A més, tot i així, a jutjar pel que se sap a propòsit dels programes d'assistència social, la ignorància i la confusió constitueixen un obstacle que contribuiria a que alguns es quedessin sense accés a aquests pagaments anticipats. Que els ajuts siguin rebuts pel major percentatge de gent és de molta importància si del que es tracta és de combatre la pobresa. I això és un objectiu que un programa de RB garanteix per definició. En segon lloc, tot i que en principi un INR pot ser individual, funciona de forma més natural i es proposa generalment per al nivell dels domicilis familiars. En efecte, així ha estat proposat la majoria de les ocasions. Com a resultat, fins i tot si la distribució inter-domiciliària d'ingressos fos exactament la mateixa sota un INR que sota una RB equivalent, la distribució intra-domiciliària seria molt menys desigual sota la segona. En particular, en les actuals circumstàncies, els ingressos que directament beneficiessin les dones serien considerablement superiors amb una RB que amb un INR, donat que aquest últim tendeix a atribuir al que majors ingressos té una part del crèdit fiscal del company amb menors o nuls ingressos.

En tercer i últim lloc, la RB afavorirà en major grau que un INR les possibilitats de resoldre un important problema associat a l'anomenada "trampa de l'atur" que, tot i ser generalment obviat pels economistes, és molt tingut en compte pels treballadors socials. El fet que buscar o acceptar un treball tingui sentit per a una persona a l'atur no depèn només de la diferència d'ingressos entre treballar o no treballar. El que determina que la gent surti o no a treballar és, sovint, la por raonable a la incertesa. Mentre s'està a prova a una nova feina, o just després de perdre una, el flux regular d'ingressos s'interromp amb freqüència. El risc de retards administratius pot fer que la gent s'aferrí als subsidis com la més sàvia opció, especialment quan es té un limitat coneixement dels propis drets i quan existeix una por raonable a caure en endeutaments i no es disposa d'estalvis per a sortir endavant. Al contrari que un sistema basat en la lògica de l'INR, una RB proporciona una font ferma d'ingressos que continua fluint tant si es treballa com si no. Així, la seguretat en els ingressos que proporciona una RB facilita la sortida al mercat de treball en busca d'una nova ocupació.

4. A quins problemes socioeconòmics dóna resposta la RB?

La RB, en la mesura en que constitueix una forma d'accés a la renda independent de la realització d'un treball remunerat, resulta altament apropiada per a societats amb elevats i persistents nivells de pobresa, d'atur i de descontentament relatiu a les formes de treball i a les que les mesures tradicionals per a la lluita contra aquests problemes s'han mostrat ineficaces. Les conseqüències pràctiques de la crisi econòmica que van començar a sentir-se fortament ja a mitjans de l'any 2008, i que s'han agreujat al llarg dels anys posteriors, encara fan més interessant la proposta de la RB.

La RB, en la mesura en que constitueix una forma d'accés a la renda i per tant un mecanisme de la seva redistribució, constitueix una mesura de política social que pretén fer front a diversos problemes tals com la pobresa, l'atur, la precarietat laboral i la desigualtat de gènere, derivats del mode d'organització de les societats capitalistes modernes basades en relacions de poder social i econòmic de caràcter asimètric i de dependència, que afecten a totes les societats modernes del nord i del sud i davant dels quals les mesures assistencialistes - subsidis condicionats- de lluita contra aquests problemes assumides, fins el moment, per

governos nacionals i organismes internacionals, s'han mostrat insuficients.

El procés de globalització econòmica neoliberal (que pot caracteritzar-se per una redistribució de la riquesa dels pobres als rics a gairebé tots els països, d'una banda, i dels països pobres als països rics, de l'altra) que s'ha vingut desenvolupant als últims quaranta anys, ha produït al voltant del món grans bosses d'atur, precarietat laboral, exclusió i pobresa.

En línies generals, es pot afirmar que les polítiques socials actuals pequen d'una notable desconexió respecte de les polítiques econòmiques i no per problemes de coordinació entre una i altra esfera, sinó que poc a poc els objectius de les polítiques socials van quedant reduïts a recollir allò que la política econòmica va excloure. Les rendes mínimes d'inserció, cada cop més retallades i minses, estan destinades a pal·liar els desequilibris d'un sistema que genera exclusió. La política social, lluny d'estar dirigida a l'acció sobre les causes de la pobresa i l'exclusió, acaba constituint un instrument que es limita a actuar sobre les conseqüències d'una política econòmica que habitualment beneficia als més rics.

Actualment, al Regne d'Espanya, hi ha més de 12 milions de persones situades per sota del llindar de la pobresa. Amb la crisi econòmica que va començar a sentir-se fortament ja a mitjans de l'any 2008, i que s'han agreujat al llarg dels anys posteriors, aquest nombre de persones augmentarà. La precarietat laboral i les desfavorables condicions de treball no afecten d'igual manera a totes les capes de la població treballadora.

Els joves i les dones concentren els índexs més elevats d'atur i precarietat. Les noves circumstàncies econòmiques i socials que rodegen els fenòmens d'un atur que castiga cada vegada un major nombre de col·lectius –dones, famílies monoparentals, joves i majors de 50 anys, entre d'altres- i la creixent dificultat per a superar les situacions de pobresa per via de la feina, han superat els plantejaments en els que s'assenten els actuals sistemes de subsidis condicionats, per la qual cosa s'evidencia la necessitat de plantejar i proposar alternatives de polítiques públiques que facin front a les causes de tals problemes socials. Les conseqüències pràctiques de la crisi econòmica encara fan més urgent la necessitat de la RB.

A la Unió Europea, aquesta zona privilegiada en relació amb altres parts del món, més del 10% de la població són *working poors*, i més del 15% de la seva població viu a llars assalariades pobres.

Aquesta realitat és un motiu per a prendre molt seriosament en consideració la necessitat de noves formes d'accés a la renda que desvinculin la mateixa de la realització d'una activitat remunerada pel mercat laboral.

5. A quines resistències intel·lectuals ha de fer front una mesura com la RB?

La RB, com qualsevol proposta de renovació social, ha de superar un bon nombre de resistències intel·lectuals.

La proposta de la RB sol patir un bon nombre de resistències intel·lectuals. Una d'elles és de naturalesa ètica o normativa i es pot resumir en les següents preguntes: és justa la RB? Qui no vulgui treballar de forma remunerada al mercat de treball, té dret a percebre una assignació incondicional? Una altra resistència intel·lectual és de caràcter exclusivament tècnic i es funda en l'interrogant sobre la viabilitat d'aquesta mesura: es tracta d'una idea bella, però, no és una quimera?

Vèncer la primera resistència no equival a superar la segona. No obstant, si no se supera la primera resistència, no val la pena enfrontar-se a la següent. Altrament, si no existeix una

convincent fonamentació normativa –ètica, si es vol- de la RB, com de qualsevol altra mesura de política social i econòmica, no es precis ja tractar de superar l'estudi tècnic de la seva viabilitat. El següent exemple servirà per a il·lustrar tal afirmació. La proposta segons la qual el treball remunerat hauria de quedar reservat als homes majors de 30 i menors de 50 anys és una opció tècnicament possible. Tanmateix, la seva justificació ètica fa aigües per tot arreu, tal i com la immensa majoria de la ciutadania de les nostres societats no dubtaria en assegurar. No val la pena, per tant, passar a l'estudi tècnic de la mesura. Si una proposta social no supera l'objecció normativa o ètica, no té sentit fer l'anàlisi tècnica de la seva viabilitat. Quedi clar, doncs, que l'objecció més potent que podria fer-se a la RB no és que materialment fos impossible finançar-la, sinó que resultés a totes, llums injusta. Tanmateix, la RB supera ambdues barreres: pot ser justificada des del punt de vista normatiu i, també, pot ser implantada econòmicament.

Existeix un altre tipus de resistència, que no pot qualificar-se pròpiament d'intel·lectual, sinó que es deriva senzillament de l'aversion al canvi i la inèrcia social al manteniment de l'estatus quo. Per a que una idea, una proposta, sigui acceptada socialment no n'hi ha prou amb que sembli justificada o viable. Es requereix un cert consens social, una mobilització i una conjunció d'interessos que faci que els actors socials actuïn de cara a la consecució de la proposta. L'exemple paradigmàtic en aquest punt és el del sufragi universal: excuses i pseudoraons de tot tipus, des de la consideració dels esclaus com coses, el dret de vot limitat als propietaris per ser els únics amb quelcom per guanyar o perdre en el joc electoral o, per últim, la més lacerant argumentació en contra del vot femení basada en arguments peregrins de diversa acceptació, tot aquest argumentari ha suposat que l'assumpció del sufragi universal hagi estat una conquesta pràcticament del segle passat a la majoria dels països del món. No n'hi ha prou, doncs, amb la justificació ètica o la viabilitat teòrica. Majories socials i polítiques són imprescindibles per a superar certes resistències.

6. És una proposta justa? (I): Renda Bàsica i idearis polítics

Existeixen estratègies de fonamentació normativa de la RB de molt divers signe ideològic. La gent s'aproxima a la proposta de la RB amb inquietuds dispars, les quals responen a ideologies polítiques diferents. De la mateixa manera, les mesures d'acompanyament de la RB que es poden proposar des de les diverses sensibilitats polítiques que es fan ressò d'aquesta proposta, mesures que condueixen a resultats ben distints, seran molt diferents.

S'han assajat fonamentacions normatives de la RB des de teories de la justícia de signe molt diferent, en alguns casos fins i tot divergent.

Cal destacar, doncs, que afirmar l'acord o el desacord en relació amb la RB no és quelcom que, per sí mateix, informi a propòsit de l'ideari polític de qui emet tal opinió. Entre els partidaris de la RB hi ha conservadors, liberals, socialdemòcrates, comunistes, ecologistes, d'extrema esquerra, etc. Això no implica en absolut que es tracti d'una proposta políticament "neutra" o que anul·li les divisòries ideològiques, sinó únicament que en totes aquestes ideologies es poden trobar bones raons -tot i que sovint divergents- en favor d'una RB. Per aquesta raó, és indubtable que les mesures d'acompanyament de la RB que es proposaran des de les diverses sensibilitats polítiques que es fan ressò d'aquesta proposta seran molt diferents.

Així mateix, no hi ha cap dubte de que la RB no és la solució a tots els problemes socials que les nostres societats tenen plantejats, com la divisió sexual del treball, la qüestió mediambiental, l'acumulació de la riquesa en unes poques mans, el poder no democràtic de les grans empreses, o el racisme i la xenofòbia, per posar tan sols alguns exemples. En aquest sentit, de la mateixa manera que criticar la RB per allò que no pretén solucionar resulta inadequat, també ho és magnificar les seves possibilitats més enllà del que realment pot oferir. La RB no ofereix per si mateixa un "model de societat" ni un "sistema" o disseny institucional

global. Pot, en tot cas, ser una peça més en un projecte de transformació social, o bé defensar-se simplement com una proposta concreta de reforma dins el disseny actual de les polítiques socials. Com s'ha dit, ambdues coses dependran de la intenció política i de les raons que cadascú tingui per defensar la RB.

Una forma de mirar de respondre a la pregunta sobre la justícia de la RB és a partir de les teories de la justícia contemporànies. Com es ben sabut, la filosofia política és la disciplina que reflexiona sobre com ha de ser una societat justa. Són moltes les línies de pensament que han poblat aquesta disciplina acadèmica durant les tres darreres dècades: l'utilitarisme, el liberalisme igualitari de John Rawls o de Ronald Dworkin, la teoria de les capacitats de Sen, el "libertarisme real" de Philippe Van Parijs, el liberalisme propietarista o libertarianisme de Robert Nozick, els diferents tipus de comunitarisme, alguns dels enfocaments de l'anomenat "marxisme analític", el republicanisme, el feminisme en els seus diversos corrents, o altres. La proposta de la RB ha trobat fonamentacions ètiques diverses en moltes de les escoles citades. Aquí es mostrarà tan sols una justificació normativa: la basada en el republicanisme.

7. És una proposta justa? (II): la justificació republicana

Des de fa alguns anys el republicanisme ha tingut un ressorgiment. Talment com liberalismes (especialment acadèmics) hi ha de molts tipus, també existeixen diferents modalitats que reclamen el republicanisme.

La concepció de la llibertat republicana té 2.500 anys. Siguin quines siguin les diferències que al llarg d'aquests 25 segles hagin tingut els seus diferents defensors, tots ells comparteixen al menys dues conviccions. La primera: que ser lliure és estar exempt de demanar permís a un altre per a viure o sobreviure, per a existir socialment; qui depèn d'un altre particular per a viure, és arbitràriament interferible per ell, i pel mateix, no és lliure. Qui no té assegurat el "dret a l'existència" per manca de propietat, no és subjecte de dret propi –sui iuris—, viu a mercè d'altres, i no és capaç de cultivar ni menys d'exercitar la virtut ciutadana, precisament perquè les relacions de dependència i subalternitat el fan un subjecte de dret aliè, un alieni iuris, un "alienat". I la segona: que siguin molts (democràcia plebea) o pocs (oligarquia plutocràtica) aquells a qui abasti la llibertat republicana, aquesta, que sempre es funda en la propietat i en la independència material que d'ella deriva, no podria mantenir-se si la propietat estigués tan desigual i polaritzadament distribuïda, que uns pocs particulars estiguessin en condicions de desafiar la república, disputant amb èxit al comú de la ciutadania el dret a determinar el bé públic.

Sir Blackstone caracteritzà a la propietat com "el domini exclusiu i despòtic que un home exigeix i exerceix sobre les coses externes del món, amb exclusió total de qualsevol altre individu a l'univers". El dret romà considerava a la propietat com el dret absolut –dominium– del propietari que no podia ser interferit per ningú, i que alguns teòrics iusnaturalistes suposaren un dret natural. També la propietat s'entén com a "control" sobre el recurs posseït, control que confereix independència o autonomia moral i política, aquest és el concepte de propietat que interessa al republicanisme. I no és altre que aquell que permet el desenvolupament de "la lliure individualitat, que floreix quan el treballador és propietari privat i lliure de les condicions de treball manejades per ell mateix, quan el camperol és amo de la terra que treballa, o quan l'artesà és amo de l'instrument que maneja com a virtuós, i que solament és compatible amb uns límits estrets de la producció i de la societat". Dins aquesta tradició, la independència que confereix la propietat no és un afer de mer interès propi privat, sinó de la major importància política, tant per a l'exercici de la llibertat com per a la realització de l'autogovern republicà, ja que tenir una base material assegurada és indispensable per a la pròpia independència i competència polítiques.

Les grans desigualtats socials són les causes de la falta de llibertat. El jutge de la Cort

Suprema dels EEUU, L.D. Brandeis, ho va expressar amb unes paraules molt clares: "Podem tenir democràcia o podem tenir la riquesa concentrada en poques mans, però no podem tenir ambdues". Efectivament: no podem tenir alhora riquesa concentrada en poques mans i democràcia. Les grans desproporcions en la riquesa, aquestes immenses bosses de pobresa, la fam convivint geogràficament amb la més insultant opulència, tot això provoca falta de llibertat per a la immensa majoria. Igualtat i llibertat no són dues variables a escollir, si més d'una menys de l'altra i viceversa. Les grans desigualtats creen un problema profund de llibertat per a la gran majoria. Qui no té l'existència material garantida ha de demanar permís a un altre per a poder viure. Quina llibertat té el treballador que no sap si el mes proper, potser la propera setmana, seguirà tenint aquell lloc de treball que li proporciona el sosteniment diari? Quina llibertat té la dona materialment dependent del marit o amant, que la maltracta, la domina i, a vegades, arriba a assassinar-la? Quina llibertat té l'aturat que viu marcat amb l'estigma del subsidi públic (subsidi públic cada cop més retallat a partir de les polítiques desenvolupades des de poc després de la gran crisi econòmica iniciada el 2008), si potser viu en un país europeu, o de la caritat, si viu a un país pobre i té una mica de sort? No són lliures com no ho és aquella persona que no té el dret a l'existència material garantida.

La proposta de la RB, entesa com a forma de garantir les condicions materials d'existència, augmentaria la llibertat de la ciutadania; faria els pobres i els desposseïts més independents, més capaços per a fer sentir la seva veu; de resistir més articuladament els processos de desposseïció que tenen lloc a totes parts en nom de la globalització i de la suposada lluita contra la crisi. Possibilitaria que no haguessin de viure amb el permís d'altres.

8. Desapareixeria la pobresa?

Amb una RB de quantia superior al llindar de la pobresa, no hi ha dubte de que aquesta desapareixeria. A mes, la RB contribuiria a tractar amb major eficàcia les causes no econòmiques de l'exclusió social.

Una persona és considerada pobre, des d'un punt de vista estrictament estadístic, si rep uns ingressos inferiors al 60% de la renda mitjana de l'àrea geogràfica de referència – definició que fa la Unió Europea-. Per això, amb la implantació d'una RB d'una quantia superior al llindar de la pobresa, no hi ha dubte que la quasi totalitat de la població compresa a les fronteres del Regne d'Espanya quedaria alliberada de la pobresa, així entesa. Amb la RB s'evitarien situacions socials, familiars i personals negatives generades per l'absència de mitjans econòmics suficients per a porta una vida digna en societat.

Tot i això, l'exclusió i discriminació socials poden estar agreujades per causes psicològiques i/o físiques, i per situacions com l'alcoholisme o altres drogodependències, que d'existir una RB podrien ser tractats amb major eficiència pels treballadors i treballadores socials. En l'actualitat, el treball dels i les treballadores socials es dirigeix en la majoria dels casos a la gestió i administració dels subsidis que reben les persones afectades per aquests problemes veient-se obligades a apartar al menys parcialment l'autèntic objectiu de la seva ocupació, és a dir, fer front a problemes com els citats i donar resposta a les dificultats personals d'aquests col·lectius generades per l'exclusió que pateixen.

Però s'ha de tenir sempre present que la pobresa no és només privació i manca material. És també dependència de l'arbitri o la cobdícia d'altres, fallida de l'autoestima, aïllament i compartimentació social de qui la pateix.

Una bona RB augmentaria la llibertat de la ciutadania; faria els pobres i els desposseïts més capaços de bastir autònomament les bases materials de la seva existència social.

9. Quins avantatges presenta la RB en relació als subsidis condicionats propis de l'Estat del Benestar?

La RB es caracteritza, en oposició als subsidis monetaris condicionats (d'atur, de pobresa, d'inserció...), per la seva important simplicitat administrativa, pel seu caràcter preventiu de l'exclusió social, pels seus incentius a l'ocupació i per la seva capacitat per evitar qualsevol tipus d'estigmatització social.

A) Els subsidis no universals tenen altíssims costos administratius, en proporció al pressupost general del programa condicionat. La RB representa una simplificació administrativa com han reconegut fins i tot alguns dels seus crítics. No cal afegir que aquesta característica de la RB pot ser crucial amb vistes a una efectiva racionalització de les polítiques socials i de redistribució de la riquesa.

B) La RB es garanteix *ex-ante*, els subsidis condicionats, en cas de poder tenir accés a ells, *ex-post*. Aquesta qualitat converteix la RB en una mesura essencialment preventiva de l'exclusió.

C) La RB permet eludir les anomenades trampes de la pobresa i de l'atur. Aquestes trampes apareixen pel fet que les quantitats monetàries dels subsidis condicionats no són acumulatives (amb això volem dir que són subsidis complementaris a una renda ja existent i fins un llindar establert). D'aquí la inexistència d'estímuls per a acceptar ocupacions a temps parcial o de qualsevol remuneració. Tècnicament ho podem expressar de la següent manera: el tipus impositiu marginal que s'aplica a cada unitat monetària que no sigui la del subsidi condicionat és en molts casos del 100%, és a dir, es perd una unitat monetària de prestació per cada unitat monetària d'ingrés salarial que es pugui obtenir. Les trampes de la pobresa i de l'atur, dit ràpidament, apareixen quan la percepció dels beneficis, fiscals o d'un altre tipus, es troba condicionada a la verificació, per part de les autoritats, de la suficiència dels ingressos rebuts dins del mercat laboral. A diferència dels subsidis condicionats, la RB no constitueix un sostre, sinó que defineix només un nivell bàsic, a partir del qual les persones poden acumular qualsevol altre ingrés.

D) La incondicionalitat de la RB porta amb si mateixa també la promesa d'eradicar o mitigar diverses pràctiques assistencials fonamentades en el clientelisme, i en els diversos i nocius efectes coneguts d'aquest: formació d'una burocràcia parasitària, formal o informal, i l'enfortiment de les relacions de dependència.

E) I encara s'ha de dir, finalment, que la RB permet evitar els danys psicològics i morals vinculats a l'estigmatització social del receptor d'un subsidi condicionat.

10. Treballaria la gent amb una RB?

El fet que la gent busqui en el treball, més enllà de la recompensa dinerària, certes dosis de reconeixement social i d'autorealització permet una resposta afirmativa a aquesta qüestió. A més, la realització d'hores extra per part de molts treballadors amb un salari digne, per un cantó, i l'exercici d'activitats remunerades per part de persones jubilades anticipadament, per l'altre, constitueixen dues realitats, si bé amb l'esclat de la crisi l'any 2008 aquestes realitats ja són anecdòtiques, que permeten pensar que la introducció d'una RB no hauria de conduir indefectiblement a una contracció de l'oferta de treball remunerat.

No existeix la menor base per a respondre negativament a aquesta pregunta. Per a començar, cal considerar que una part important del treball social, el domèstic i el voluntari, es realitza de forma gratuïta, de forma no assalariada. Però, a més, existeixen moltes raons per a suposar que una RB no provocaria en absolut una retirada massiva del mercat de treball. En primer lloc, el que la majoria de la gent busca en el treball, a més de certs ingressos, és un

reconeixement social, sentir-se útil, fins i tot certa autorealització. Es tracta d'objectius que poden assolir-se en treballs no assalariats, com el voluntari, però també en determinats treballs assalariats. En segon lloc, tot i en el cas que la gent només perseguís la remuneració, el desig d'obtenir majors ingressos té a veure amb molts factors de caire social i cultural, i si tal desig no desapareix en l'actualitat fins i tot amb salaris mitjans i alts, res fa suposar que desapareixeria amb una RB que, tot i que pogués garantir una subsistència digna, no permetria massa luxes. En tercer lloc, és precís recordar que el problema més urgent del treball a les societats actuals radica en el fet que el mercat laboral "de qualitat" està saturat i, per tant, exclou bona part de la població. En aquest sentit, el que algunes persones decidissin deixar les seves feines-porqueria o mal pagades per a dedicar uns anys de les seves vides a formar-se, a establir una família o forma de convivència del tipus que sigui, a col·laborar amb organitzacions dedicades a la solidaritat o a emprendre d'altres projectes personals, els quals podrien implicar treballar de manera no assalariada, no hauria de ser contemplat com una possibilitat necessàriament preocupant. Al contrari, això alliberaria molta gent de la pressió de trobar una ocupació a qualsevol preu, cosa que, a mes, obligaria els empresaris a oferir condicions més atractives per a algunes feines.

Per raons òbvies especialment abans de la crisi és que la realització d'hores extraordinàries per part de molts treballadors, d'una banda, i l'exercici d'activitats remunerades per part de persones jubilades anticipadament, de l'altra, constitueixen dues realitats concretes, abans de l'actual crisi econòmica, que apunten a que aquesta suposada contracció de l'oferta de treball remunerat com a conseqüència de la introducció d'una RB ha de posar-se en dubte. En primer lloc, és ben sabut que molta gent ha realitzat i realitza hores extraordinàries. Per definició, les hores extraordinàries són hores treballades una vegada acabat l'horari laboral regular. Tampoc resulta una novetat afirmar que molta gent fa hores extraordinàries, no perquè no tingui cobertes les necessitats bàsiques, sinó perquè pretén assolir nivells superiors de consum, o senzillament perquè aspira a una més gran folgança econòmica. En segon lloc, cal assenyalar que molts dels treballadors que van acceptar les jubilacions anticipades que moltes grans empreses oferien a finals del segle XX i principis de l'actual amb la intenció de reduir la plantilla, tot i comptar amb ingressos en ocasions gens menyspreables, realitzaven treballs remunerats. Aleshores, si molts treballadors realitzen hores extraordinàries i bona part dels (pre)jubilats segueixen cobrint tasques que obtenen remuneració al mercat laboral, res convida a pensar que amb una RB la gent no voldria realitzar treballs remunerats. No ha d'oblidar-se que una RB al nivell del llindar de la pobresa se situa molt per sota de les quantitats de les prejubilacions o del salari dels treballadors que en l'actualitat realitzen hores extraordinàries.

Podria considerar-se que l'exposat fins aquí és un cúmul d'hipòtesis i suposicions i que, en realitat, es desconeix el que comportaria la introducció d'una RB. S'esdevé, tanmateix, que diversos estudis empírics i de simulació que s'han realitzat llencen alguna llum sobre el tema. En efecte, alguns models de simulació (presentats a diferents congressos de la Basic Income European Network) prediuen només una petita retirada del mercat de treball per part d'alguns treballadores amb feines mal pagades i desagradables. D'altres mostren que l'estímul a acceptar una feina per part d'aquells treballadors que avui cobren prestacions socials seria molt més gran amb una RB, des del moment en que es podrien acumular ambdues rendes, les del treball i la incondicional. Els temors catastrofistes sobre una societat de ganduls i ociosos, doncs, no troben suport en tot el que se sap i es pot raonablement suposar.

11. Ajudaria la RB a crear una societat més igualitària?

La gran majoria de les propostes de RB que han aparegut segueixen un augment de la redistribució de la renda en un sentit progressiu i, per tant, la consecució d'una societat més igualitària. A més, l'increment de la força negociadora de la part més dèbil del contracte laboral derivat de la implantació d'una RB conduiria a un repartiment més equitatiu de la renda.

L'estratègia que se segueixi per a la implantació d'una RB té molt a veure amb els seus efectes sobre la igualtat i la distribució de la renda. Al respecte, bona part de les propostes de RB que es coneixen persegueixen l'objectiu d'augmentar la redistribució de la renda dels rics als pobres i, per tant, d'aconseguir una societat més igualitària. És a dir, invertir la tendència constatada a les darreres dècades. Dit d'una altra manera, amb una RB els més rics quedarien una mica pitjor tot i que seguirien sent rics, mentre que les persones pobres o menys afavorides millorarien la seva situació respecte a l'actualitat. Per a que això fos possible, s'hauria de concebre la RB com una part del sistema d'ingressos i transferències dels Estats, sistema del que l'Impost sobre la renda de les persones físiques (IRPF) constitueix un dels seus pilars. D'aquesta manera, una reforma de l'IRPF, combinada amb una RB la quantia de la qual es fixés al menys igual al llindar de la pobresa, faria que la renda dels pitjor situats s'incrementés. Segons es desprèn de la majoria de les propostes de RB més solvents que han aparegut –i en línies molt generals-, a l'entorn de dos terços de la població –els pitjor situats- sortirien guanyant, mentre que l'altre terç –els més afavorits- veurien reduir-se la seva renda en alguna mesura –en alguns casos molt lleugerament i en altres més substancialment-, com a conseqüència del renovat sistema de fiscalitat i transferències. En aquest sentit, l'efecte de la RB seria netament redistributiu i fomentaria un repartiment més igualitari dels recursos.

És precís afirmar amb tota rotunditat que la RB no seria en absolut un substitut del conjunt dels serveis públics que actualment presten els Estats de Benestar. En efecte, la RB només substituiria les prestacions "monetàries" actualment existents, en la mesura en que aquestes es trobin per sota de la quantia fixada per a la RB. Al contrari, tots els serveis "en espècie" propis de l'actual Estat de Benestar –la sanitat, l'educació, els serveis socials, etc.- haurien de mantenir-se en els mateixos termes, amb un avantatge: l'existència d'una RB constituiria una base més sòlida per a prestar-los amb major eficàcia.

Així mateix, l'anàlisi de l'increment de la força negociadora de la part més feble del contracte laboral derivat de la implantació d'una RB hauria d'il·luminar algunes pistes per a respondre a la pregunta sobre el caràcter igualitarista d'aquesta mesura. El dret incondicional dels treballadors a una assignació universal substancial elevaria simultàniament els salaris dels treballs poc atractius, poc estimulants, que ja ningú es veuria obligat a acceptar per a sobreviure, i reduiria els salaris mitjans dels treballs atractius i intrínsecament gratificants.

Per un cantó, doncs, els treballs penosos, els quals es desenvolupen sota condicions legals –contractuals- o físiques extremes, deixarien de ser acceptats amb els nivells salarials actuals. D'aquesta manera, els empresaris, si volguessin que la seva activitat productiva no es veiés interrompuda, haurien de plantejar-se la necessitat d'assumir increments salarials substancials per a fer atractives aquestes tasques, almenys per a alguns individus i per a cert període de temps. És en situacions com aquesta, doncs, en les quals l'enfortiment del poder de negociació dels treballadors derivat de la introducció d'una RB trobaria els seus fruits.

12. Com afectaria la RB a les dones?

Les dones constitueixen un dels grups de vulnerabilitat que incrementaria la seva llibertat amb una RB

Que no totes les dones es troben en la mateixa situació social és quelcom que, per obvi, no precisa majors aclariments. Tampoc sembla molt discutible que una RB conferiria a bona part d'elles una independència econòmica de la qual actualment no gaudeixen, cosa que permetria que millorés la seva situació. Cal aclarir d'entrada que, malgrat que no rebin cap remuneració monetària a canvi, la major part de les dones treballa. El treball amb remuneració al mercat constitueix solament un dels tipus de treball existents. Però no és l'únic. Considerar que el treball assalariat és l'única modalitat de treball equival a assumir que activitats com el treball domèstic o el treball voluntari no remunerat no ho són. Aquesta distinció no és només metodològicament incorrecta sinó socialment injusta: existeixen treballs remunerats que

causen importants danys i que són perversos socialment, mentre que altres treballs no remunerats reporten grans beneficis a determinats col·lectius.

Com ja s'ha apuntat, podem diferenciar tres tipus de treball: 1) el treball amb remuneració al mercat, 2) el treball domèstic, i 3) el treball voluntari. El treball domèstic o de cura dels altres, encara avui ocupat majoritàriament per dones, queda fora de les partides de la comptabilitat pública oficial. No obstant això, expressat en termes econòmics és d'una magnitud extraordinària. Per exemple, un estudi del Institut Català de la Dona de la Generalitat de Catalunya realitzat fa poc més d'una dècada indicava que el PIB català s'incrementaria en un 65,9% si es comptabilitzés el treball domèstic no remunerat. Aquest percentatge es troba en sintonia amb molts altres estudis que sobre la mateixa qüestió s'han realitzat en altres països i anys. En definitiva, no realitzar un treball remunerat no equival necessàriament a no desenvolupar cap tipus de treball.

Les raons fonamentals per les quals és factible pensar que una RB afavoriria d'una manera molt especial les dones són dues. En primer lloc, cal assenyalar que les virtuts que més amunt s'han atribuït a la RB en oposició als subsidis i prestacions condicionats regeixen d'una manera molt especial per a les dones. En segon lloc, la RB es mostra capaç de donar resposta a la necessitat que la política social s'adapti als canvis en les maneres de convivència, especialment a l'increment de famílies monoparentals encapçalades per dones.

A més, és raonable suposar que, pel fet de constituir una assignació individual, la RB milloraria la situació econòmica de moltes dones casades amb homes, sobretot la d'aquelles que es troben als estrats més empobrits de la societat. Efectivament, bona part dels subsidis condicionats existents tenen com a unitat d'assignació la família. Normalment, el perceptor i administrador és el cap de família -els homes, majoritàriament, en les famílies heterosexuales-, de manera que a les persones que ocupen la posició més feble -les dones, majoritàriament- se'ls priva de l'accés i del control de l'ús d'aquests ingressos.

Així mateix, atesa la relativa independència econòmica que procura, la RB pot ser contemplada com una mena de "contrapoder" domèstic capaç de modificar les relacions de dominació entre sexes i d'incrementar la força de negociació de moltes dones dins la llar (en el cas que sigui de composició heterosexual, és clar), especialment la d'aquelles que depenen del marit o que perceben ingressos molt baixos per estar empleades de manera discontinua o a temps parcial.

Sigui com sigui, la qüestió de la redistribució de les tasques reproductives ha de connectar-se amb una realitat més àmplia: l'evidència que la garantia d'un ingrés incondicional, d'una RB, pot convertir la retirada temporal del mercat de treball en una possibilitat real i, d'aquesta manera, incentivar l'elecció de modalitats de treball discontinues o a temps parcial, fins ara exercides majoritàriament però no voluntàriament per les dones. En un context de progressiva erosió i qüestionament de l'estereotip male breadwinner, no resulta arbitrari suposar que aquest tipus d'eleccions podrien ser preses d'una manera consensuada per part tant d'homes com de dones treballadores.

En conclusió, la RB afavoriria la part més feble del contracte laboral, amb la qual cosa es pot inferir que la situació de les treballadores milloraria. La major força negociadora d'aquestes per discutir les condicions de treball contribuiria, a més, a acabar amb la idea, implícita encara en bona part de la societat actual, que per a una dona el lloc de treball és una mena de luxe, un do o regal per al manteniment del qual ha d'acceptar tots els riscos i silenciar totes les fonts de descontentament.

13. Com afectaria la RB als joves?

Els joves integren un altre dels grups de vulnerabilitat que veuria augmentada la seva llibertat de forma significativa, especialment entre aquells sectors amb unes condicions laborals molt precàries.

L'atur, les desfavorables condicions de treball i la precarietat laboral són realitats que no afecten a totes les capes de la població treballadora de manera similar. L'edat és un factor de diferenciació repetidament assenyalat. En efecte, les persones joves concentren els índexs més elevats d'atur i de precarietat laboral. La crisi econòmica actual ha colpejat, i ho seguirà fent encara per llarg temps, a la major part de la població, però les persones treballadores joves han estat un dels grups més castigats. A mitjans de 2012 l'atur juvenil ja supera l'increïble taxa del 50%. Així, una RB seria totalment beneficiosa per la població jove. A les xerrades i conferències que se celebren al voltant de la proposta de la RB, és unànime la idea expressada per molts joves: amb una RB, encara que fos d'una quantia equivalent tan sols al llindar de la pobresa, no s'acceptarien els contractes laborals "escombraries" que actualment molts joves es veuen obligats a acceptar. Contractes que amb la crisi són cada cop menys i de pitjor qualitat. Moltes persones joves podrien, amb una RB, dir que "no" davant situacions laborals en que avui es veuen obligades a dir que "sí".

Al seu torn, una RB permetria a la població jove poder accedir a l'emancipació de l'habitatge familiar amb major facilitat. La seva llibertat es veuria, doncs, incrementada.

14. Quins efectes pot ocasionar la RB sobre la immigració?

Si acceptem que la mera existència de desigualtats econòmiques immenses entre diferents regions en el món és suficient per a generar fluxos d'immigrants, el pes de la introducció d'una RB sobre un possible 'efecte cridada' ha, si més no, d'evitar exagerar-se. És a dir, les desigualtats econòmiques, polítiques i socials entre els països rics -amb sistemes de protecció social clàssics abans de la crisi- i els països pobres ja tenen avui en dia un 'efecte crida' poderós i independent de la RB.

Tractar d'eradicar la pobresa dels països desenvolupats per mitjà d'una RB, a la qual haurien de poder accedir el conjunt dels residents, podria motivar una major arribada de població immigrant procedent del Tercer Món -es tractaria del famós "efecte crida"-.

Però això de cap manera pot suposar una crítica a la RB. Tota reforma social que pugui posar-se en pràctica als països rics pot trobar arguments favorables o ser sotmesa a dures crítiques. No obstant això, la posada en qüestió de la seva pertinença com a resultat de la consideració de que els habitants dels països pobres no comptarien amb tal mesura és d'una dubtosa solidesa analítica. Per exemple, el fet que, a principis del s. XXI, moltes dones al món sofreixin condicions de vida terribles no hauria d'induir-nos a qüestionar qualsevol tipus de mesura favorable a millorar les condicions socioeconòmiques d'aquest col·lectiu que es pugui adoptar només a la Unió Europea amb l'argument que aquesta mesura eixamplaria encara més les distàncies que separen les societats en aquest punt. En efecte, desitjar i promoure accions i reformes polítiques que es considerin oportunes per millorar les condicions de vida dels habitants dels països rics -i la RB és una proposta orientada a afavorir als habitants més pobres dels països rics, encara que no només d'aquests països-, en cap cas ha d'anar en detriment de les condicions de vida dels habitants dels països pobres.

En definitiva, sembla raonable articular demandes socials orientades a la millora de la situació dels ciutadans dels països desenvolupats amb independència -que no significa amb indiferència- de la situació que visquin els ciutadans dels països en vies de desenvolupament.

D'altra banda, diversos estudis en immigració posen en qüestió la idea per la qual l'aplicació

d'una RB a un país significaria un elevat increment en l'arribada de nous contingents de persones. D'entrada, aquest argument no té en compte la gran varietat de factors que afecten a l'individu en la decisió i possibilitat d'emigrar. Però, si acceptem que la mera existència de disparitats econòmiques entre diferents regions en el món és suficient per a generar fluxos d'immigrants, el pes de la introducció d'una RB sobre un possible 'efecte crida' ha, si més no, d'evitar exagerar-se. És a dir, les desigualtats econòmiques, polítiques i socials entre els països rics -amb sistemes de protecció social clàssics- i els països pobres ja tenen avui en dia un 'efecte crida' poderós i independent de la RB.

Finalment, la proposta de la RB té vocació universal, és vàlida per a tota la població mundial. El fet que fins avui la majoria d'estudis sobre la implantació de la RB s'hagin realitzat als països rics no implica que la majoria de partidaris d'aquesta proposta es desentenguin de la sort dels més pobres dels països pobres. Tot el contrari. S'han realitzat estudis allà on les possibilitats d'estudis econòmics eren més immediates. Quan 35.000 nens moren de fam cada dia en el món, qualsevol objecció contrària a garantir l'existència material de tots els habitants del planeta no mereix el més mínim crèdit polític ni moral.

15. La RB és una proposta solament contra la pobresa?

No. La RB és una proposta també per a fomentar la llibertat de bona part de la ciutadania.

La RB, constitueix una mesura per a ajudar a assolir la llibertat i un desenvolupament social i humà més just, que proclama (retòricament en massa ocasions) tants i variats governs de diferent signe ideològic de tot arreu del planeta. La RB no és només una proposta de lluita contra la pobresa, i encara que així fos, per si mateixa ja constituiria un aval suficient per a ser defensada. No obstant això, la RB és una proposta que pretén actuar també sobre problemes derivats de les desigualtats socials i econòmiques. Així com de les desigualtats de gènere, de les condicions de treball precàries, de l'atur, de l'exclusió i la discriminació social i incapacitat per a fer valer drets polítics i socials generades per un sistema social i econòmic tremendament desigualitari, sota el qual es troba sotmesa bona part de la ciutadania.

Amb la implantació d'una RB de ciutadania es garantirien les bases materials necessàries per a l'existència ciutadana. En definitiva, la RB incrementaria els nivells de llibertat de la ciutadania, sobretot dels col·lectius més vulnerables socialment, que no són pocs, com els treballadors precaris, dones que depenen econòmicament dels seus companys, joves amb pocs recursos i persones pobres en general. Perquè, com s'ha dit més amunt, la pobresa no és només privació i manca material, és també dependència de la voluntat i l'arbitri d'uns altres. És un problema, per tant, de llibertat.

16. La RB és una bona proposta en temps de crisi econòmica?

Els efectes de la RB sobre la pobresa i l'atur encara cobren més importància en una circumstància de crisi econòmica precisament pel major percentatge de persones afectades per aquestes situacions

Tot i que és obvi que la RB, per importants que siguin els efectes que pogués comportar, no és cap mesura que per si mateixa pugui acabar amb la crisi, podria esmorteir-ne les conseqüències més dures per a aquests sectors de la població. El fet de defensar la RB en una situació de crisi econòmica no significa que no hi hagi bones raons per a defensar-la també en èpoques de prosperitat econòmica. Algunes de les qualitats de la RB que poden tenir efectes

beneficiosos en situacions econòmiques estables, guanyen encara més força en una situació de crisi econòmica greu com l'actual. Per què?

En cas de perdre la feina, el fet de disposar d'una RB indefinida suposaria afrontar el futur de manera menys preocupant. Tot i que aquesta és una característica de la RB per a qualsevol conjuntura econòmica, en una situació de crisi, en què les xifres d'atur són molt més grans i les pèrdues constants de llocs de feina creixen de manera accelerada, aquesta característica esmentada ateny més importància social. El fet de disposar d'una RB, quan el volum de l'atur és creixent (prop ja dels 6 milions de persones aturades a mitjans de 2012) i, per tant, les promeses de reinserció laboral o de trobar feina sonen a mentides pietoses, permetria assegurar, encara que fos de manera austera, el futur més immediat.

En una situació de depressió econòmica en què els percentatges de pobresa augmentaran de manera significativa, la RB suposaria un bon dic de contenció d'aquesta onada de pobresa. Una RB constituïria, així mateix, un poderós incentiu com s'ha dit més amunt per a la recerca de feina per a tothom qui l'ha perduda, atès que, a diferència de les prestacions condicionades que hi ha ara, no desapareixeria com a tal quan hom comencés a cobrar un salari.

El fet de percebre una RB suposaria reduir el risc en el moment d'endegar determinades activitats d'autoocupació. A grans trets, hi ha dos tipus d'emprenedors: els qui tenen un suport (familiar, la major part dels cops) que els permet plantejar-se un petit projecte empresarial de manera raonablement segura, i aquells per als qui l'autoocupació és l'única sortida laboral. En el segon cas, el risc en què hom incorre no és només perdre la inversió, sinó també els mitjans de subsistència, la qual cosa fa que qualsevol decisió d'inversió acostumi a resultar molt més atzarosa. Però el risc no acaba aquí: sovint, la manca de capital inicial retreu emprenedors potencials. La RB, en canvi, permetria als emprenedors del segon tipus capitalitzar el petit projecte empresarial i, alhora, no dependre tant de l'èxit per a sobreviure. En una situació depressiva, la RB, a més de ser un incentiu sempre més gran per a emprendre projectes d'autoocupació que si no hi és, suposaria una garantia més gran per a poder afrontar, encara que fos parcialment, les eventualitats d'un possible fracàs en una iniciativa d'aquest tipus, com també la possibilitat d'emprendre'n una altra amb més possibilitats que l'anterior.

En una situació de crisi econòmica, els atacs als llocs de treball i als salaris són cada cop més forts. Assistim a un anunci permanent i renovat de presentacions d'expedients de liquidació o de regulació de plantilla, a banda de les innumerables petites empreses que tanquen directament les portes. Les lluites de resistència de més o menys intensitat per a intentar evitar els acomiadaments i el deteriorament de les condicions de treball són freqüents. D'entrada, la RB podria jugar un paper de caixa de resistència en les lluites dels treballadors per a defensar els llocs de treball. La crisi econòmica està essent aprofitada per atacar les conquestes socials durament assolides. La RB podria ser un instrument eficaç per als treballadors per a resistir a aquest retrocés, com també una idea imaginativa per al reforçament i la redefinició d'aquestes conquestes socials, incorporant-hi els principis de més individualització, integració en el sistema fiscal, progressivitat, redistribució, lluita contra l'estigmatització i universalitat de la protecció.

La crisi actual ha fet palès que, quan interessa i es considera necessari, s'utilitzen quantitats de fons públics enormes per a intentar salvar una situació provocada pels qui van apostar sense el més petit fre per la màxima rendibilitat de l'especulació financera. El volum dels recursos a mobilitzar o la complexitat política i administrativa no són, per si mateixes, raons per a oposar-se a considerar propostes importants i d'envergadura com ara la renda bàsica.

Amb plena crisi econòmica no resulta gens estrany que hi hagi cada cop més interès entre alguns moviments socials i una part de la ciutadania per la proposta de la RB. El que va començar essent plantejat fora dels parlaments, i després va semblar tenir l'interès d'alguns parlamentaris, ara està captant l'atenció de molts activistes i moviments socials. Podria resumir-se així: "dels moviments als parlaments i viatge de tornada". Una part de la població comença a defensar una idea que pot ser resumida així: la primera llei social és el dret a

l'existència material. Amb crisi econòmica, amb dèficit o amb superàvit, el primer dret és el dret a l'existència material de tota la població.

17. Es pot finançar la RB?

Sí, es pot finançar de diverses maneres.

Al llarg dels darrers 20 anys hi ha hagut distints estudis per finançar una RB. Com que el desenvolupament d'un model de finançament sobrepassa els límits d'espai d'aquesta publicació, tot seguit s'apunten algunes conclusions de l'estudi de finançament d'una RB per a Catalunya .

- Existeix la possibilitat de finançament d'una RB per a Catalunya, mitjançant dues vies complementàries:

- 1) a través de la supressió d'un conjunt de prestacions que serien substituïdes per la RB.
- 2) mitjançant una reforma en profunditat de l'IRPF.

- La implantació de la RB generaria un canvi positiu en la distribució de la renda a Catalunya:

- 1) disminuint significativament la desigualtat actual.
- 2) aconseguint una redistribució més equitativa pels col·lectius més desafavorits.

- El cost de finançament de la RB és important en termes de la seva fiscalitat, segons quin sigui el nivell de RB a transferir la pressió fiscal és pot considerar excessiva. Tanmateix, també és evident que els rendiments que es declaren en l'IRPF subvaloren la renda real existent a Catalunya, el que té un efecte determinant en la pressió fiscal necessària per assolir el finançament de la RB. Qualsevol mesura tendent a millorar l'eficiència de la inspecció de l'IRPF reduiria la fiscalitat que hem determinat en les nostres simulacions.

- De nou, respecte al cost de finançament, en aquest estudi ens hem centrat en les possibilitats de finançament a través de l'IRPF, el que no descarta que puguin existir vies complementàries utilitzant altres figures impositives.

- La implantació de la RB, per la seva definició d'universal i no condicionada, suposaria una extraordinària simplificació de l'elevat nombre de subsidis, prestacions i transferències, en tots els casos condicionats, de l'actual sistema. Només per aquesta raó, la RB hauria de ser objecte d'estudi i reflexió per part dels responsables, experts i estudiosos del nostre actual sistema de protecció social.

18. Què és la XARXA RENDA BÀSICA? ¿Què és la Basic Income Earth Network?

La XARXA RENDA BÀSICA (secció oficial de la Basic Income Earth Network) va iniciar la seva activitat a principis de 2001. Un bon nombre de persones que ja duïen més d'una dècada promovent la proposta de la RB, amb aquest nom o amb un altre, i investigant determinats aspectes de la mateixa, van decidir constituir l'Associació el 5 de febrer d'aquell any. En l'article 4 dels Estatuts de la mateixa es diu que "constitueixen els fins d'aquesta Associació la promoció i difusió d'estudis i la investigació científica sobre la RB, per a un millor coneixement de la proposta i de la seva viabilitat".

La XARXA RENDA BÀSICA és secció oficial de l'organització internacional Basic Income European Network (BIEN) des de l'assemblea d'aquesta organització realitzada a Ginebra el 14 de setembre de 2002. La Basic Income European Network, fundada l'any 1986, va decidir transformar-se de xarxa europea en xarxa mundial al congrés de Barcelona, celebrat el setembre de 2004. La BIEN és des de llavors Basic Income Earth Network.

Entre els fins de la XARXA RENDA BÀSICA figuren:

- a) Promoure la investigació científica, tant teòrica com empírica, sobre la RB i les possibles estratègies d'implantació.
- b) Contribuir a la formació i perfeccionament d'experts en la matèria.
- c) Promoure la comunicació i l'intercanvi d'informació sobre la RB entre persones i institucions interessades en la proposta, tant a escala nacional com internacional.
- d) Organitzar, per sí mateixa o en col·laboració amb altres organitzacions o entitats, congressos o reunions i altres activitats científiques sobre la RB.
- e) Editar publicacions relacionades amb la matèria i mantenir o promoure la formació de fons documentals especialitzats sobre la RB.
- f) Promoure el debat públic i la participació social sobre la possible implantació de la RB al Regne d'Espanya o a alguna de les seves Comunitats Autònomes.

Les activitats principals de la XARXA RENDA BÀSICA són les següents:

L'organització anual d'un Simposi (el primer es realitzà a Barcelona al juny de 2001, i des d'aleshores cada any s'ha vingut realitzant un simposi anual a diferents ciutats).

A la pàgina web www.redrentabasica.org, s'informa sobre les activitats que al voltant de la RB es duen a terme periòdicament: simposis, jornades, conferències, etc. També pot trobar-se a la web qüestions relatives al funcionament de la XARXA RENDA BÀSICA, com ara els seus Estatuts o la manera d'afiliar-se, entre d'altres.

Els textos disponibles en la pàgina web estan dividits en els següents apartats:

- Escrits genèrics sobre la RB
- Articles breus en premsa o ressenyes sobre la RB
- Estat de Benestar i RB
- Pobresa i RB
- Treball i RB
- Fonamentació normativa de la RB
- Projectes de llei sobre la RB
- Finançament de la RB
- Dones i RB.

La XRB elabora cada dos mesos un butlletí electrònic amb els esdeveniments més rellevants sobre la RB de les darreres setmanes.

L'esdeveniment potser més rellevant que la XARXA RENDA BÀSICA ha promogut i organitzat és el 10° Congrés de la Basic Income European Network (des de llavors, Basic Income Earth Network), celebrat a Barcelona al setembre de 2004, com ja s'ha apuntat més amunt. Aquest Congrés va agrupar el gruix de la comunitat científica que, a escala mundial, es dedica a l'estudi de la proposta de la RB, aplegant disciplines com la filosofia, l'economia, la sociologia, la ciència política, el treball social, etc., així com als polítics, sindicalistes i activistes socials que, tant al Nord com al Sud, han treballat i treballen per la promoció de la RB.

Selecció bibliogràfica:

Selecció bibliogràfica bàsica en català i castellà:

ARCARONS, JORDI; BOSO, ÀLEX; NOGUERA, JOSÉ ANTONIO i RAVENTÓS, DANIEL (2005): La Renda Bàsica de Ciutadania. Una proposta viable per a Catalunya. Barcelona: Editorial Mediterrànea. Col·lecció Polítiques núm. 45.

CASASSAS, DAVID i RAVENTÓS, DANIEL (Eds.) (2011): La renta bàsica en la era de las grandes desigualdades. Barcelona: Montesinos.

GIRALDO, JORGE (Ed.) (2003): La renta bàsica, más allá de la sociedad salarial. Medellín: Ediciones Escuela Nacional Sindical.

(Capítols de los siguientes autores: Alberto Barbeito, David Casassas, Jorge Iván González, Jorge Giraldo, Rubén Lo Vuolo, Francisco Ramos, Daniel Raventós, Alfredo Sarmiento, Eduardo M. Suplicy y Philippe Van Parijs).

GROOT, LOEK, VAN DER VEEN, ROBERT y LO VUOLO, RUBÉN (Eds.) (2002): La Renta Básica en la agenda política. Buenos Aires: Miño y Dávila.

(Capítols de 23 autores y autoras, la mayor compilación en lengua castellana sobre la Renta Básica).

PINILLA, RAFAEL (2006): Más allá del bienestar. La renta básica de ciudadanía como innovación social basada en la evidencia. Barcelona: Icaria.

PISARELLO, GERARDO i DE CABO, ANTONIO (Eds.) (2006): La renta básica como nuevo derecho ciudadano. Madrid: Trotta.

(Capítols de los siguientes autores y autoras: María José Añón, Marco Bascetta, María Julia Bertomeu, Giuseppe Bronzini, Antoni Domènech, Luigi Ferrajoli, Andrea Fumagalli, Pablo Miravet, José Antonio Noguera, Laura Pautassi, Daniel Raventós, Ingrid Robeyns y Corina Rodríguez).

RAVENTÓS, DANIEL (1999): El derecho a la existencia. Barcelona: Ariel.

RAVENTÓS, DANIEL (Coord.) (2001): La Renta Básica. Por una ciudadanía más libre, más igualitaria y más fraterna. Barcelona: Ariel. Reimpreso en 2002, en la colección Ariel Social.

(Capítols de los siguientes autores: Fernando Aguiar, David Casassas, Charles Michael A. Clark, Antoni Domènech, Andrés de Francisco, Sally Lerner, Germán Loewe, Rubén Lo Vuolo, W. Robert Needham, José Antonio Noguera, Rafael Pinilla, Daniel Raventós, Herbert A. Simon, Philippe Van Parijs e Imanol Zubero).

RAVENTÓS, DANIEL (2007): Las condiciones materiales de la libertad. Barcelona: El Viejo Topo.

REY PÉREZ, JOSÉ LUIS (2007): El derecho al trabajo y el ingreso básico. ¿Cómo garantizar el derecho al trabajo? Madrid: Dykinson-Instituto de Derechos Humanos "Bartolomé de las Casas".

VAN DER BORGHT, YANNICK i VAN PARIJS, PHILIPPE (2006): La renta básica. Una medida viable de lucha contra la pobreza. Barcelona: Paidós.

VAN PARIJS, PHILIPPE (1996): Libertad real para todos. (Qué puede justificar al capitalismo, si hay algo que pueda hacerlo). Barcelona: Paidós.

YANES, PABLO (Coord.) (2007): Derecho a la existencia y libertad real para todos. México: UACM y Secretaría de Desarrollo Social.

(Participan en este libro: Manuel Pérez Rocha, Martí Batres, Pablo Yanes, Gilberto Castañeda,

Julio Boltvinik, David Casassas, María Julia Bertomeu, Enrique del Val, Pedro Moreno, Eduardo Marrufo, Oscar Conde, Eduardo Suplicy y Daniel Raventós).

**Dossiers
del Tercer
Sector**

Podeu trobar més dossiers a:
www.tercersector.cat

Autor: Daniel Raventós, president de la Xarxa de Renda Bàsica